

فضیلت ماه مبارک رمضان

ماه مبارک رمضان به جهت نزول قرآن کریم در آن و ویژگی های منحصری که دارد در میان ماه های سال قمری برترین است؛ قرآن کریم می فرماید: «ماه رمضان ماهی است که قرآن برای هدایت انسان ها در آن نازل شده است»

«رمضان» در لغت از «رمضاء» به معنای شدت حرارت گرفته شده و به معنای سوزانیدن می باشد. (1) چون در این ماه گناهان انسان بخشیده می شود، به این ماه مبارک رمضان گفته اند.

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «انما سمی الرمضان لانه یرمض الذنوب»؛ (2) ماه رمضان به این نام خوانده شده است، زیرا گناهان را می سوزاند.

رمضان نام یکی از ماه های قمری و تنها ماه قمری است که نامش در قرآن آمده است و یکی از چهار ماهی است که خداوند متعال جنگ را در آن حرام کرده است. (مگر جنبه دفاع داشته باشد). در این ماه کتاب های آسمانی قرآن کریم، انجیل، تورات، صحف و زبور نازل شده است. (3)

این ماه در روایات اسلامی ماه خدا و میهمانی امت پیامبر اکرم (ص) خوانده شده و خداوند متعال از بندگان خود در این ماه در نهایت کرامت و مهربانی پذیرایی می کند؛ پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «ماه رجب ماه خدا و ماه شعبان ماه من و ماه رمضان، ماه امت من است. (4) هر کس همه این ماه را روزه بگیرد بر خدا واجب است که همه گناهانش را ببخشد، بقیه عمرش را تضمین کند و او را از تشنگی و عطش دردناک روز قیامت امان دهد. (5)

این ماه، در میان مسلمانان از احترام، اهمیت و جایگاه ویژه ای برخوردار و ماه سلوک روحی آنان است و مؤمنان با مقدمه سازی و فراهم کردن زمینه های معنوی در ماه های رجب و شعبان هر سال خود را برای ورود به این ماه شریف و پربرکت آماده می کنند، و با حلول این ماه با شور و اشتیاق و دادن اطعام و افطاری به نیازمندان، شب زنده داری و عبادت، تلاوت قرآن، دعا، استغفار، دادن صدقه، روزه داری و... روح و جان خود را از سرچشمه فیض الهی سیراب می کنند.

فضائل ماه رمضان

گرچه ذکر تمام فضائل ماه مبارک رمضان از حوصله این مقال خارج است؛ ولی پرداختن و ذکر برخی از فضائل آن از نظر قرآن و روایات اسلامی خالی از لطف نیست.

1. برترین ماه سال

ماه مبارک رمضان به جهت نزول قرآن کریم در آن و ویژگی های منحصری که دارد در میان ماه های سال قمری برترین است؛ قرآن کریم می فرماید: «ماه رمضان ماهی است که قرآن برای هدایت انسان ها در آن نازل شده است. (6)

پیامبر گرامی (ص) درباره ماه رمضان می فرماید: «ای مردم! ماه خدا با برکت و رحمت و مغفرت به شما روی آورد، ماهی که نزد خدا از همه ماه ها برتر و روزهایش بر همه روزها و شب هایش بر همه شب ها و ساعاتش بر همه ساعات برتر است، ماهی است که شما در آن به میهمانی خدا دعوت شده و مورد لطف او قرار گرفته اید، نفس های شما در آن تسبیح و خوابتان در آن عبادت، عملتان در آن مقبول و دعایتان در آن مستجاب است.... بهترین ساعاتی است که خداوند به بندگانظر رحمت می کند... (7)

2. نزول کتب آسمانی در این ماه

تمام کتب بزرگ آسمانی مانند: قرآن کریم، تورات، انجیل، زبور، صحف در این ماه نازل شده است. حضرت امام صادق (ع) می فرماید: «کل قرآن کریم در ماه رمضان به بیت المعمور نازل شد، سپس در مدت بیست سال بر پیامبر اکرم (ص) و صحف ابراهیم در شب اول ماه رمضان و تورات در روز ششم ماه رمضان، انجیل در روز سیزدهم ماه رمضان و زبور در روز هیجدهم ماه رمضان نازل شد. (8)

3. توفیق روزه

در ماه رمضان خداوند متعال توفیق روزه داری را به بندگانظر داده است؛ «پس هر که ماه [رمضان] را درک کرد، باید روزه بگیرد. (9)

انسان افزون بر جنبه مادی و جسمی، دارای بُعد معنوی و روحی هم هست و هر کدام در رسیدن به کمال مطلوب خود، برنامه های ویژه را نیاز دارند، یکی از برنامه ها برای تقویت و رشد بُعد معنوی، تقوا و پرهیزگاری است؛ یعنی اگر انسان بخواهد خودش را از جنبه معنوی رشد و پرورش دهد و به طهارت و کمال مطلوب برسد، باید هوای نفس خود را مهار کند و موانع رشد را یکی پس از دیگری بر دارد و خود را سرگرم لذت ها و شهوات جسمی نکند. یکی از اعمالی که در این راستا مؤثر و مفید است روزه داری است، قرآن کریم می فرماید: «... ای افرادی که ایمان آورده اید! روزه بر شما نوشته شد، همان گونه که بر پیشینیان از شما نوشته شده، تا پرهیزگار شوید. (10)

برخی از فواید و فضائل روزه:

الف. تقویت تقوا، پرهیزگاری و

اخلاص؛ (11) امام صادق (ع) می فرماید: خداوند متعال فرموده: «روزه از من است و پاداش آن را من می دهم. (12)

حضرت فاطمه (س) می فرماید: «خداوند روزه را برای استواری اخلاص، واجب فرمود. (13)

ب. مانع عذاب های دنیوی و اخروی:

امام علی (ع) می فرماید: «روزه روده را باریک می کند گوشت را می ریزد و از گرمای سوزان دوزخ دور می گرداند. (14)

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «روزه سپری در برابر آتش است. (15)

ج. آرامش روان و جسم:

روزه داری روح و روان و قلب و دل و نیز جسم را آرامش داده و باعث سلامتی روح و تندرستی جسم می شود.

پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «روزه بگیرد تا سالم بماند.»

باز می فرماید: «معده خانه تمام دردها و امساک [روزه] بالاترین داروهاست. (16)

حضرت امام باقر (ع) می فرماید: «روزه و حج آرام بخش دلهاست. (17)

حضرت علی (ع) می فرماید: «خداوند بندگان مؤمن خود را به وسیله نمازها و زکات و حدیث در روزه داری روزه های واجب [رمضان] برای آرام کردن اعضا و جوارح آنان، خشوع دیدگانش و فروتنی جان هایشان و خضوع دلهایشان حفظ می کند. (18)

امروزه در علم پزشکی و از نظر بهداشت و تندرستی نیز در جای خود ثابت شده که روزه داری تأثیرهای فراوانی بر آرامش روح و روان و سلامتی جسم و بدن دارد، دفع چربی های مزاحم، تنظیم فشار، قند خون، و... نمونه آن است. (19)

د. مانع نفوذ شیطان:

امام علی(ع) به پیامبر اکرم(ص) عرض کرد: یا رسول الله! چه چیزی شیطان را از ما دور می کند؟ پیامبرگرامی(ص) فرمود: روزه چهره او را سیاه می کند و صدقه پشت او را می شکند.»(20)

بنابراین، روزه مانع نفوذ شیطان های جنی و انسی شده و وسوسه های آنان را خنثی می کند.

ه. مساوات بین غنی و فقیر:

انسان روزه دار در هنگام گرسنگی و تشنگی، فقرا و بینوایان را یاد می کند و در نتیجه به کمک آن ها می شتابد. حضرت امام حسن عسگری(ع) درباره علت وجوب روزه می فرماید: «تا توانگر درد گرسنگی را بچشد و در نتیجه به نیازمند کمک کند.»(21)

و. احیاء فضائل اخلاقی

حضرت امام رضا(ع) درباره علت وجوب روزه می فرماید: «تا مردم رنج گرسنگی و تشنگی را بچشد و به نیازمندی خود در آخرت پی ببرند و روزه دار بر اثر گرسنگی و تشنگی خاشع، متواضع و فروتن، مأجور، طالب رضا و ثواب خدا و عارف و صابر باشد و بدین سبب مستحق ثواب شود... روزه موجب خودداری از شهوات است، نیز تا روزه در دنیا نصیحت گر آنان باشد و ایشان را در راه انجام تکالیفشان رام و ورزیده کند و راهنمای آنان در رسیدن به اجر باشد و به اندازه سختی، تشنگی و گرسنگی که نیازمندان و مستمندان در دنیا می چشند پی ببرند و در نتیجه، حقوقی که خداوند در دارایی هایشان واجب فرموده است، به ایشان بپردازند...»(22)

و... و

4. وجود شب قدر در این ماه

شب قدر از شب هایی که برتر از هزار ماه است و فرشتگان در این شب به اذن خدا فرود می آیند و جمیع مقدرات بندگان را در طول سال تعیین می کنند(23) و وجود این شب در این ماه مبارک نعمت و موهبتی الهی بر امت پیامبر گرامی اسلام(ص) است و مقدرات یک سال انسان ها (حیات، مرگ، رزق و...) براساس لیاقت ها و زمینه هایی که خود آنها به وجود آورده اند تعیین می شود و انسان در چنین شبی با تفکر و تدبیر می تواند به خود آید و اعمال یک سال خود را ارزیابی کند و با فراهم آوردن زمینه مناسب بهترین سرنوشت را برای خود رقم زند.(24)

حضرت امام صادق(ع) می فرماید: «تقدیر مقدرات در شب نوزدهم و تحکیم آن در شب بیست و یکم و امضاء آن در شب بیست و سوم است.»(25)

5. بهار قرآن

نظر به این که قرآن کریم در ماه مبارک رمضان نازل شده و تلاوت آیات آن در این ماه فضیلت بسیاری دارد، در روایات اسلامی، از ماه رمضان به عنوان بهار قرآن یاد شده است؛ چنان که حضرت امام باقر(ع) می فرماید: «هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن ماه رمضان است.»(26)

یک نکته!

بدیهی است فضائل و ثواب هایی که برای ماه مبارک رمضان و روزه داری ذکر شده و به برخی از آن ها اشاره شد، از آن کسانی است که حقیقت آن را درک کنند و به محتوای آن عمل و در گفتار و کردار به کار گیرند و به آن ها جامه عمل بپوشانند. چنان در روایات اسلامی برای روزه داری آدابی ذکر شده و کسانی که صرفاً تلاوت قرآن می کنند، ولی به آیات و احکام آن عمل نمی کنند و یا آن که از روزه داری تنها رنج گرسنگی و تشنگی را می کشند و بوسيله گناه، تأثیر روزه را از بین می برند و ماه مبارک رمضان و فضای معنوی آن تأثیری بر اشخاصی بر جای نمی گذارد، مورد نکوهش قرار گرفته اند.

چنان که پیامبر اکرم(ص) به زنی که با زبان روزه کنیز خود را دشنام می داد فرمود: چگونه روزه داری و حال آن که کنیزت را دشنام می دهی؟! روزه فقط خودداری از خوردن و آشامیدن نیست، بلکه خداوند آن را علاوه بر این دو، مانع کارها و سخنان زشت که روزه را بی اثر می کنند قرار داده است، چه اندکند روزه داران و چه بسیارند کسانی که گرسنگی می کشند.»(27)

حضرت امام سجاد(ع) در دعای حلول ماه رمضان به درگاه خداوند عرض می کند: به وسیله روزه این ماه یاریمان ده تا اندام های خود را از معاصی تو ننگه داریم و آن ها را به کارهایی گیریم که خشنودی تو را فراهم آورد، تا با گوش هایمان سخنان بیهوده نشنویم و با چشممانمان به لهو و لعب نشتابیم و تا دستمانمان را به سوی حرام نگشاییم و با پاهایمان به سوی آن چه منع شده ره نسپاریم و تا شکمهایمان جز آن چه را تو حلال کرده ای در خود جای ندهد و زبان هایمان جز به آن چه تو خبر داده ای و بیان فرموده ای گویا نشود...»(28)

بنابراین، در ماه مبارک باید تمام اعضا و جوارح را از حرام دور نگه داشت و با اخلاص، توکل و توسل از اهل بیت(ع) و عمل به دستورها و احکام قرآن کریم و دوری از گناهان، انجام توبه نصوح و واقعی، عبادت، شب زنده داری، درک فضیلت شب قدر و... فضیلت ماه مبارک رمضان را درک کرد و از آن در راستای رسیدن به کمال حرکت کرد و باید در این ماه به گونه ای خودسازی کرد که با اتمام ماه مبارک تأثیر و فواید آن در روح و جان افراد باقی باشد و اثر آن تا ماه رمضان سال بعد ماندگار باشد.

پی نوشت ها:

1. مفردات الفاظ القرآن، راغب اصفهانی، ص 209، دارالکتب العربی، بیروت.

2. بحارالانوار، علامه مجلسی، ج 55، ص 341، مؤسسه الوفاء، بیروت.

3. رک: الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، ج 2، ص 628، دارالکتب الاسلامیة، تهران.

4. وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، ج 2، ص 628، دارالکتب الاسلامیة، تهران.

5. ...

6. سوره بقره، آیه 185.

7. رک: وسائل الشیعه، همان، ج 10، ص 313.

8. رک: الکافی، همان، ج 2، ص 628.

9. سوره بقره، آیه 185.

10. سوره بقره، آیه 183.

11. همان.

12. میزان الحکمة، محمد محمدی ری شهری، ترجمه: حمیدرضا شیخی، ج 7، ص 3207، مؤسسه دارالحديث، قم.

13. همان، ص 3209.

14. همان.

15. همان.

16. همان.

17. همان.
18. همان.
19. تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی و دیگران، ج 1، ص 631، دارالکتب الاسلامیه، تهران.
20. مستدرک الوسائل، محدث نوری، ج 7، ص 154، مؤسسه آل البیت، قم.
21. میزان الحکمة، همان.
22. همان، ص 3209.
23. سوره قدر، آیه 1 - 5.
24. تفسیر میزان، علامه طباطبایی، ج 18، ص 132؛ ج 19، ص 90، مؤسسه مطبوعاتی اسماعیلیان، قم.
25. وسائل الشیعه، همان، ج 10، ص 354.
26. وسائل الشیعه، همان، ج 6، ص 203.
27. الکافی، همان، ج 4، ص 87.
28. الصحیفة السجادیة، امام سجاد(ع) ص 186، دفتر نشر الهادی، قم.